

Neolith kökorszakbeli telepek Hunyadmegyében.

Ismerteti Torma Zsófia.

(Folytatás.)

Hasonló jelentőséggel bíró symbolumok, a tordosi edények külső oldalain is fordulnak elő, pl. a IX. tábla 20-ik ábrája.

Egy oltárra állított Sõma fa (IX. tábla 18-dik ábra) egy hasonló idom (IX. tábla 27) van a külső oldalán annak az edénynek, a melynek alján a 114 sz. symbolum látható.

Továbbá a Schliem. 3314, 124, 2376, 231 carousselén levő jegyek (IX. tábla 21-ik ábrája).

Eredeti egy ember fejének kezdetleges rajza. Az emberfej arcát: két bekarczott 3 szög képezi, mely egymás mellé állított szögek, egy 3 mm. síma közt alkotnak. Ezen szögek felső részén látjuk a hosszu vágásu kis szemeket (IX. tábla 19-ik ábra).

Egy edényrészlet oldalán pedig, 2 egymás felibe állított betű van (IX. tábla 22-ik ábrája), mely vízszintes vonalozás által elválasztott egymástól; a felső: \wedge . míg az alsó: \sphericalangle alaku, alján a VIII. tábla 48-ik számu edényaly symbolumával.

Továbbá a római V és IV szám-jegyekhez hasonló karczolatok is fordulnak elő, cserép részleteken (IX. tábla 23-ik ábrája).

Végül még ismertetnem kell Herepey Károly úr tordosi leletei közül egy igen feltűnő példányt, mely talán egyiptomi mű.

A sötétzöldes barna fõszõntel pasta, narancs alaku gyõngy, 17 mm. magas és 22.5 mm. széles; æquatorokint osztja 2 egyenlõ részre, egy vörös zománcz recézett szalag díszítés.

Felső s alsó ürege körül a barna alapba ékelt, vörös és kék zománcz kör alaku — 6 drb. rakmû van, melyben 6 drb. opal forma kis kő van beágyalva. Ezen vörös és kék rakműveket, sárga szalag zománcz díszítés köröz.

Van Tordosról gyűjteményemben egy sárga pasta gyõngy, mely kék és barna körvonalokkal színezett, 4 drb. fehér zománcz szemcsével díszített.

Agyag és kő gyõngyek is fordulnak elő, símák, czifritottak, kisebbek, nagyobbak. Az üveg darabok vastagok és durvák, egészen homályosak, opalisáltak, színök zöldes fehér.

Ès cvvel a tordosi culturréteg s nevezetesebb leleteinek leírását bevégeztem*).

*) Utólagosan értesít a t. közlõ, hogy Tordosról még egy kőgyalu alaku amphibol szekercze részletet és egy kis füstölõ eszeze felit kapta; az utóbbiban a görkõvet is, a mely szerinte tüzesen tétetvén a füstölõ anyagra eszközölte az elégetést.

A kőkorbeli terjedelmesebb 2-ik telep, melyet ezen megyében kutatok, a Cserna folyó egyik mellék völgyében fekvő, Nándorválya község határán van.

S mert körülte szintén kisebb örtelepekre találtam, fekvésük sorrendje szerint kell azokat bemutatnom.

Z s o s z á n.

Szászvárosról nyugati irányban kiindulva, a Vajda-Hunyadnak vezető útra, 30 k. m. alig 3 órai távolságra, Felpestes községbe térünk, mely az említett mellék völgyben fekszik, honnan egy negyed óra alatt nyugatra, a Zsoszán község délkeleti végén levő, első kisebb telepre érünk, mely a „Peták“ patak, jobb partján levő, fensikon terül el.

Földtani kutatásaim alkalmával, ezen patakocska görkövei közt, kőkorbeli leletekre találtam, mely nyomon haladva, jutottam ezen telepesoport felfedezésihez, 1876-ban.

A zsoszáni örtelepet szántóföldek fedik. Csakis ezen patak feletti oldalának felső rétegéből ad némely leletet az ekevasa; nevezetesen a kőkéseknek lapos és tojásdad alakú idomítói. Egy ilyen mutat be a IV. tábla 6 ik számú ábrája.

Továbbá Lub. 4 és 6-ik számú, francia kőeszközökhöz hasonló alakú, s idomítású felülettel bíró, hajlott kőeszközök fordulnak elő. S igen szép sárga jáspis kisebb nyílhegyek; egyes kisebb kőkések, legszebben pattogatott, s homorú lapocskáktól borított jáspis magkövek, s Lub. által a 106-ik számú eskimó vakaró-késnek bemutatott, kisebb vésők párjai.

Durva cserép-edény részletek, talpas ivó edény töredék, s egy equus primigenius zápfoga is fordult elő itt. Azonban alaposabb kutatást itt még nem tehettem.

N á n d o r v á l y a.

Zsoszántól nyugoti irányban alig 2 k. m. negyed órai távolságra fekvő Nándorválya község, délkeleti végén La Doos nevű hegyoldalon, találtam, a már említett második nagyobb telepre, szintén 1876. tavaszán.

Ezen hegyoldal lejtősödésének nagyobb foka hozza magával, hogy vastag televény réteg oda nem rakodhatott, mely szántás alatt lévén, tavaszi, s őszi művelése által, a telep legnagyobb részét feltárja, annyira, hogy kevés fáradsággal, a telep felső rétegéről, az egyes leleteket egybegyűjthetjük; ha ugyan a szántóföldek tulajdonosai hozzá fénni engednek.

Itt már nem a víz folyása pusztítja ezen telepet, hanem az emberi kéz semmisítette meg legnevezetesebb leleteit, mert

ugyanis ember emlékezete óta dobják a falusiak az egyes tárgyakat ezen patakoeska medrébe, hogy szántóföldeik termésére kártékony hatással ne lehessenek; s így én már csak a megmaradott kisebb tárgyakból tudtam, sok kellemetlenkedés, s akadály után, egy kisebb gyűjteményt innen összeszedni, mert alaposabb kutatást, vagy ásatást, a szántóföldek oláh tulajdonosai, itt sem engedtek, azon előítéletből, hogy határukat a jég, vagy más elemi csapás, elpusztítja; mely hiedelmük maig sok bajt ad nekem.

A telep eredeti kiterjedése még látható, mely alaposabb megvizsgálás folytán 1000 m. széles, és 550 m. hosszú s mintegy 55 hectar területet tesz, így jóval kisebb a tordosi nagy telepnél.

A hegyről alázajló esőzések egy mélyebb árkot szakasztottak ezen hegyoldalon, s ez két részre osztja a telepet: keletre, s nyugotira, mely utóbbi kisebb, — de gazdagabb.

A X. táblán levő helyrajzát ezen telepnek is Gr. Kun István tisztelt barátom volt szíves készíteni.

Ezen árok 1·5 m. mély culturréteg keresztiszelvénye, csak konyhahulladékokat és tűzhelytelépeket nyújt, nagy agyag tömzsökkel.

Egy ilyen katlanalaku üregből vettem ki az említett olvasztott vasnak kisebb darabját míg a vörös réz salak darabot a telep felületén találtam, sőt sárga, lila és zöldes üveg, vastag, durva darabjait.

Csontmaradványok itten ritkán fordulnak elő, csak 2 drb. kisebb ár töredéket, és bos urus lábszárcsontjából készült csákányt találtam, melynek hossza 17 cm. szélessége pedig 4 cm. és hengeres alakra simított. (a IV. tábla 1-ső ábrája.)

Alsó fokán felül átfurt egyik hosszszabb lapja, élben végződik, a miért talán vágó eszköz is lehetett, Lindenschmidt művének V. füzete, I. tábláján, ehez hasonló csont csákányokat mutat be: Lippe, Minden és Pamperow vidékeiről.

A kőeszközök gyártásának egyik legnevezetesebb helye ezen telepen lehetett; me t a kőkések, nyílhegyek, csákányok, és szekerczék, több alak-változat és mennyiségben fordulnak elő itt, mint Tordoson, s kidolgozásuk is művészi.

A kisebb eszközök anyaga különböző színű jáspis, jásopal, dendrites, agyag, porcellán- jaspis, viasz-opal, chalcedon, szarukő, több színű tűzkő, mohagat és obsidian.

(Vége köv.)

